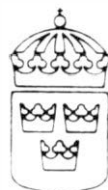

Motion till riksdagen

1986/87:L110

Margit Gennser m. fl. (m)

Äktenskapsbalk m. m. (prop. 1986/87:1)

Mot.
1986/87
L110—113

Familjerätten intar en viktig och central roll i vårt rättssystem. Därför bör lagstiftarna inta en restriktiv hållning när det gäller förändrade regler på familjerättens område, eftersom varje medborgare någon gång kommer i kontakt med denna lagstiftning. Genomgripande förändringar skapar där-
emot lätt problem för medborgarna på grund av svårigheter att sätta sig in i vad nya lagar får för konsekvenser i det enskilda fallet. Vid lagstiftning på familjerättens område bör man därför iakttä följande principer:

1. Förändringar i lagen skall inte genomföras om inte mycket vägande motiv härför finns.

2. Lagreglerna måste ge uttryck för allmänhetens uppfattning om vad som är rimligt och rättvist. Därför bör man inte ändra på gällande bestämmelser som väl står i överensstämmelse med det allmänna rättsmedvetandet.

Givetvis är det önskvärt att reglerna i de nordiska länderna är så lika som möjligt med hänsyn till äktenskap mellan olika nordiska medborgare samt i sådana äktenskap, där makarna flyttat mellan olika nordiska länder. Denna senare synpunkt måste dock underordnas de två ovan angivna. Äkta par som bosätter sig i annat nordiskt land måste vara medvetna om skillnader inte endast i äktenskapslagstiftningen utan även i skatte- och socialförsäkringsreglerna, även om harmonisering eftersträvas av lagstiftarna.

Lagförslaget till ny äktenskapsbalk innebär väsentliga nyheter till gällande rätt, nämligen:

1. Ändringar vad gäller bodelningsregler.
2. Ändringar gällande makars egendomsförhållanden.
3. Ändrade arvsregler.
4. Ny lag om sambor.

Det finns två nyheter i förslaget till äktenskapsbalk m. m., som rättar till mera allmänt uppmärksammade missförhållanden. Den första nyheten gäller bestämmelsen i 12 kap. 1 § där det stadgas om jämkning av likadelning av makars giftorättsgods om denna skulle framstå som oskälig med hänsyn särskilt till äktenskapets längd men även till makarnas ekonomiska förhållanden och omständigheterna i övrigt. I ett sådant fall kan en make vid bodelningen med anledning av äktenskapsskillnaden få behålla mer av sitt giftorättsgods än tillämpningen av likadelningsprincipen skulle medföra. Regeringen har här tagit hänsyn till remissinstansernas kritik samt också anpassat förslaget till lag i övriga nordiska länder. Regeringens förslag tillgodoser också den nuvarande jämkningsregeln, som infördes i samband

med 1973 års ändringar av giftermålsbalken. Den nuvarande regeln har kritiserats, därför att den fått ett så restriktivt innehåll att den inte kunnat tillämpas i fall där jämkning måste anses vara motiverad för att hindra stötande fördelningar av giftorättsgods.

Den andra nyheten gäller arvsrätt vid en makes död. Ändringen innebär att om någon avlider och efterlämnar make och bröstarvingar, skall kvarlätskapen tillfalla den efterlevande maken med fri förfoganderätt. När den efterlevande maken i sin tur avlider skall bröstarvingar till den först avlidna maken dock ha rätt att få ut sin arvslott. Vissa negativa effekter har under senare decennier framträtt genom att bröstarvingar ärver före make/maka. Makarnas bo splittras genom arvsfallet. Inte så sällan tvingas maken att flytta från bostaden, avstå från möbler m. m. för att lösa ut arvingarna. För makars gemensamma barn är problemen mindre. Bröstarvingarna brukar avstå från att fördela arvet före bägge föräldrars död. Vidare förekommer enligt familjesakkunniga i ett stort antal fall testamente till förmån för efterlevande make. Skyddet för den efterlevande maken har i förslaget renodlats och utformats som en rätt att överta hela boet orubbat. Endast bröstarvingar som inte också är den efterlevande makens barn eller avkomling till ett sådant barn bör ha rätt att få ut sin lott genast. De nu föreslagna reglerna står i nära överensstämmelse med dansk, isländsk och norsk rätt.

Reglerna för bodelning vid äktenskapsskillnad föreslås ändrade. De nya reglerna kommer till skillnad från nuvarande att göra det möjligt att förrätta bodelning *innan* äktenskapet har upplösts genom dom. Sedan ansökan om äktenskapsskillnad har gjorts kan bodelningen således förrättas. Som orsak till lagändringen anges bl. a. att nuvarande regler bidrar till att skapa motsättningar mellan makar och resulterar i svårösta frågor om värdering och redovisning.

De problem som uppkommer vid fördelning av egendom vid ett äktenskaps upplösande finns alltid. En förändring av tidpunkten för bodelningen undanröjer sannolikt inte de reella konflikter som uppstår, när ett så sammanflätat personligt och ekonomiskt förhållande som ett äktenskap utgör skall upplösas. Det finns i stället skäl som talar för att den föreslagna ordningen kan leda till nya och större problem. Den part som av någon anledning är mest angelägen att få äktenskapet upplöst kan, för att påskyn-da skilsmässan, gå med på en bodelning som i efterhand visar sig vara förhastad och orättfärdig.

I samband med bodelning införs också en ny bestämmelse om jämkning när det gäller viss enskild egendom, nämligen bostad och bohag. Regeringen föreslår att den make som bäst behöver makarnas gemensamma permanentbostad har rätt att erhålla den vid bodelningen, även om bostaden tillhör den andre maken, om övertagandet kan anses vara skäligt. Samma regler föreslås gälla bohag. I propositionen motiveras detta med att möjligheten att jämka ett äktenskapsförord bör åstadkomma den erforderliga utjämningen även när det finns enskild egendom i äktenskapet. Detta föreslås dock inte gälla egendom som är enskild till följd av gåva eller testamente. Regeringens förslag vad gäller enskild egendom utgör ett brott mot gällande avtalsrätt, och det står helt klart att den föreslagna förändringen strider mot allmänt rättsmedvetande. Föreslagna rådighetsinskränkningar, som i

och för sig är en logisk följd av förslaget om begränsad rätt till enskild egendom, kan i praktiken komplicera förhållandena för de tidigare makarna samt också för tredje man.

Regeringen föreslår vidare en ny lag för sambor. En fråga som JK tar upp i sitt remissyttrande om lagstiftning för samboende, icke gifta, är om det är principiellt intressant att över huvud taget skriva lag för ogifta sambor. Goda skäl finns för uppfattningen att de som väljer att bo samman utan äktenskap är väl medvetna om att de därigenom ställer sig utanför det regelsystem som gäller för äkta makar. När de beslutar att leva som ogifta bör de också själva vidta de åtgärder som erfordras för att ordna sina ekonomiska mellanhavanden. JK uttalar en betydande tvekan inför förslaget. Tveksamheten är befogad. En vidgning av lagstiftningen som nu föreslås vad gäller sambor kommer att leda till att ytterligare krav ställs på skärpt lagstiftning för samboförhållanden, vilket leder till att skillnaden rent juridiskt mellan gifta och sambor suddas ut, samtidigt som det i praktiken kan vara mycket svårt att konstatera om ett samboförhållande verkligen existerar. Lagförslagets begränsning att lagregleringen av sambors förhållanden tills vidare endast skall omfatta fall då en ogift kvinna och ogift man bor tillsammans under äktenskapsliknande förhållanden kan i praktiken komma att skapa oklara fall. Den hävdvunna lagstiftningen, där man klart skiljer på personer som ingått äktenskap och ogifta, skapar en stadga i det juridiska system för samlevnad som bör finnas i ett samhälle. De samlevande som inte vill gifta sig har alla möjligheter att ordna sina förhållanden genom egna avtal.

I förslaget till ny äktenskapsbalk saknas vidare övergångsbestämmelser för äldre äktenskap. Denna fråga anges bli behandlad i ett senare skede. När förändringar vidtas i en så central lagstiftning som ny äktenskapsbalk m. m. är det ett oavvisligt krav att övergångsregler föreslås i samband med förslag till ny lagstiftning.

Propositionen och tidigare familjesakkunnigas betänkande behandlar rättsförhållanden mellan makar och sambor resp. efterlevande make/sambo och den avlidnes arvingar. De underåriga barnens förhållande samt frågor rörande vårdnad och umgängesrätt berörs endast marginellt. När man bygger upp ett regelsystem som skall lösa konflikter och intressemot-sättningar — främst av ekonomisk natur — vid upplösning av äktenskap eller samboförhållanden bör dock vissa frågor i samband med vårdnad och umgängesrätt vägas in. Detta har skett i alltför begränsad utsträckning. Det bör ankomma på vederbörande utskott att utforma erforderliga lagändringar.

Hemställan

Med hänvisning till det ovan anförda yrkar vi

att riksdagen avslår proposition 1986/87:1 avseende äktenskapsbalk m. m. utom såvitt avser förslagen att make vid bodelning skall kunna behålla mer av sitt giftorättsgods än likadelningsprincipen skulle medföra samt att en efterlevande make skall få överta boet orubbat.

Stockholm den 10 november 1986

Mot. 1986/87
L110

Margit Gennser (m)

Nic Grönvall (m)

Gullan Lindblad (m)